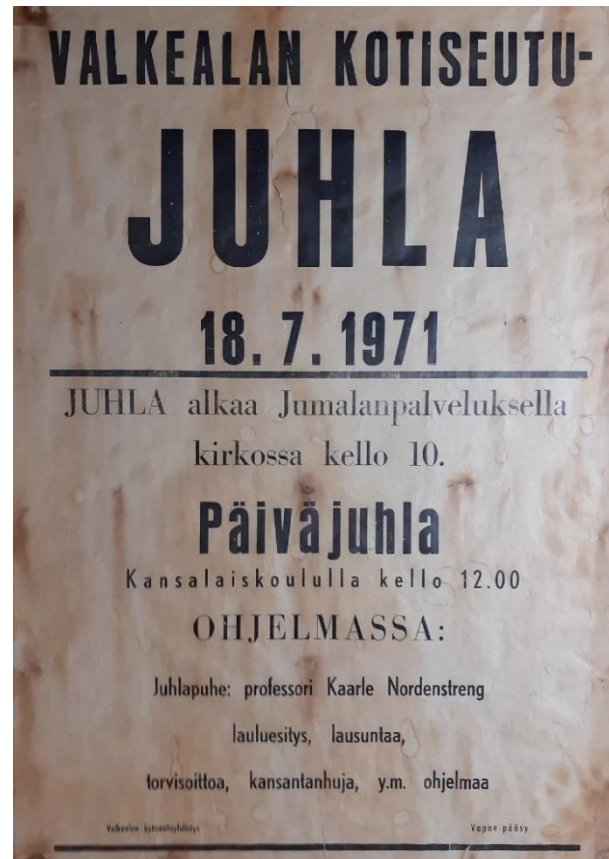

Professori Kaarle Nordenstreng:

**Juhlapuhe Valkealan kotiseutujuhlassa
kirkonkylän koululla 18.7.1971**

Hyvät ystävät ja kylänmiehet,

Mitä minulla on sanottavana keskisuuren suomalaisen maalaiskunnan kotiseutujuhlassa? Minulla, joka edustan nuorta tieteenalaa, tiedotusoppia, ja tutkin uutisten ja muun tiedon leviämistä yhteiskunnassa ja koko maailmassa? Minulla, joka tähdennän uuden tiedon ja uusien asenteiden tarpeellisuutta kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä? Minulla, joka kannatan yhteiskunnan muuttumista, en sen paikalleen pysähtymistä? Mitä antia voi olla kotiseutujuhla sellaisella, joka tutkii sitä, miten maapallo on uusien viestintävälineiden ansiosta kutistumassa yhdeksi maailmanlaajuiseksi kyläkunnaksi ja joka itsekin viettää vuodesta pari kuukautta matkustellen tuon maailmankylän eri kulmilla?

Minulla todellakin on sanottavaa tässä tilaisuudessa, vieläpä sellaista sanottavaa, mikä mitä läheisimmin liittyy juuri uusien asenteiden ja maailman muuttumisen näköaloihin. Sanomani on lyhyesti tämä: ihmisen välitön elinympäristö ei tämän päivän maailmassa ole menettänyt merkitystään yhteiskunnan perusyksikkönä. Kotiseutua ei siten tule ymmärtää pelkästään tunteikkaiden muistojen kohteena vaan myös ja ennen kaikkea koko yhteiskuntajärjestelmämme kivijalkana, josta alkaa ja johon myös päättyy se, mitä kutsutaan yhteisten asioiden hoidoksi eli politiikaksi.

Yhteiskunta koostuu kansalaisista, jotka asuvat ja työskentelevät valtakunnan eri puolilla. Tämä maantieteellinen jako alueellisiin paikallisyksiköihin – kuntiin, vaalipiireihin jne. – on koko yhteiskuntamme hallinnon perustana. Paikallisuus ei ole vanhakantaista nurkkakuntaisuutta, vaan se muodostaa yhteiskuntarakennuksemme peruspalkiston. Tämä tosiasia tahtoo useasti unohtua tänä valtakunnansuunnittelun, Euroopan taloudellisen yhdentymisen ja supervaltojen aikakautena. Meidän huomiomme on parantuneen tiedonvälityksen ansiosta kohdistunut siinä määrin välittömän elinympäristömme ulkopuolelle, että käsityksemme yhteiskunnan päätöksentekokoneistosta alkaa hämärtyä.

Demokratiassa asian tulisi olla niin, että kansa kentällä päättää kaikesta, lähtien niistä käsityksistä, joita kansalaisilla omassa elinympäristössään on. Nyt näyttää kuin olisimme ajautumassa tilanteeseen, jossa kansa kentällä kyllä näön vuoksi äänestää asioista, mutta ei suinkaan omien aivojensa ajattelun tuloksena, vaan ylhäältä ja ulkoapäin syötettyjen valmiiden kaavojen mukaan. Paikallinen taso eli kansalaisten kentällä itsenäisesti muodostamat mielipiteet ikään kuin pelataan pois pelistä jyräämällä heidän ylitseen keskitetysti ohjattua mielipidemuokkausta. Tämähän ei ole mitään kunnan demokratiaa, vaan aivopesukansanvaltaa eli hienommin sanottuna manipulatiivista demokratiaa.

En ryhdy tässä pitempään todistelemaan, että asiointi meidänkin maassamme on sangen pitkälle juuri tällainen. Riittääköön perusteluksi vain yksi esimerkki tutkimustuloksista: hiljattain tehty selvitys suomalaisten taloudellisista tiedoista ja asenteista osoitti, että väestömme enemmistö ei tiedä juuri mitään valtiontaloudesta mutta on kuitenkin valmis ottamaan ulkoa opittua kantaa sellaisiin kysymyksiin kuin maatalouden valtiontuki, yritysten verottaminen, vakauttamissopimus tai idänkauppa. On tietysti aivan ymmärrettävää, että tällaisista vaikeista ja monimutkaisista asioista ei kentällä paljoa tiedetä; asian ydin onkin siinä, miten mielipiteet tällaisista asioista ovat muodostuneet ja varsinkin kenen hyväksi mielipiteenmuodostus on tapahtunut. On syytä huomata, että peruskoulutuksen jälkeensä jääneisyydestä johtuva tiedon kuilu kansan ja ns. Helsingin herrojen välillä tekee mahdolliseksi kansan johdattelemisen vastoin tämän parempaa tietoa.

Lähden siis siitä, että tämä Suomen kansa jakaantuu karkeasti ottaen kahteen osaan: toisaalta niihin, jotka tietävät ja johtavat, ja toisaalta niihin, jotka eivät tiedä ja tottelevat. Heti perään on tähdennettävä, että johtajia ja tottelijoita on kaikissa ammatti- ja väestöryhmissä samoin kuin kaikissa puolueyhmittymissä. Erityisesti on syytä torjua se kauan elänyt ennakkoluulo, että vain äärimmäisen vasemmiston piirissä olisi sellaisia kansalaisia, jotka ”käskystä” tai ”propagandan vuoksi” tekevät ja ajattelevat omalla tavallaan. Päinvastoin, tutkimukset viittaavat siihen, että kritiikittömiä tottelijoita, jotka huomaamattaan seuraavat tietäväisiä johtajia, on erityisen runsaasti juuri poliittisten väliryhmien piirissä.

Kaikissa puolueissa on johtoporras, joka on monille sisäpiirin salaisuuksille vihitty ja joka puolueorganisaationsa avulla pyrkii lakkaamatta taivuttelemaan kentällä olevia äänestäjiä oman asiansa taakse. Asian ei tietysti tarvitse olla äänestäjän edun vastainen, ja voidaan jopa pitää puolueen velvollisuutena herättää kentällä olevat kansalaiset ottamaan kantaa. Arveluttavaa asiassa on vain se, että kansalaisille tarjotaan valmis resepti ja korkeintaan tätä tukevia irrallisia tosiasioita mutta ei juuri koskaan monipuolista tietoa, jonka pohjalta he voisivat itse muodostaa kantansa. Näin ollen on vaikea välttyä johtopäätökseltä, että poliittiset puolueet, joiden tulisi toimia demokratian välikappaleina, ovat itse epädemokraattisia. Sanomat eivät juuri kulje puolueissa kentältä puolueen johtoportaalle suuntaan, vaan päinvastoin tietojen ja mielipiteiden virta kulkee pääasiassa ylhäältä alaspäin, valtakunnan keskuskonttorista paikallisiin haaraosastoihin – aivan samoin kuin muillakin aloilla tapahtuu. Paikallinen kenttä ei suinkaan määrää tahtia vaan seuraa muualla määrättyä tahtia.

Nyt olisi kiintoisaa lähteä etsimään tuon tahdin määrääjää eli sitä voimakeskusta, jonka kirjoittamien nuottien mukaan suomalaisen yhteiskunnan orkesteri soittaa niin arkiset kuin juhlasävelensäkin. Asiaan syventyessämme huomaisimme pian, että arvelut jonkun yhden henkilön – kuten esimerkiksi Tasavallan Presidentin – yksinvallassa ovat täysin perusteettomia. Samoin oivaltaisimme, kuinka väärässä olemme olleet arvellessamme yhden suuren naapurivaltion sanelleen meille tahdin. Mitä enemmän asiaan paneutuisimme ja mitä enemmän saisimme tietoa yhteiskuntamme johtamisesta, sitä vakuuttuneemmiksi tulisimme siitä, että raha ratkaisee: maailmanmarkkinat, ulkomaankauppa ja kotimaiset pääoman haltijat ovat avainasemassa – näkyvästi tai näkymättömästi – miltei kaikissa suomalaisten elämään merkittävästi vaikuttavissa ratkaisuissa.

Esimerkiksi suhteemme Euroopan talousyhteisöön EEC:hen: tämän Valkealankin pitäjän ja sen asukkaiden tuleva kohtalo sinetöidään hyvin pitkälle tuossa yhdessä ainoassa taloudellisessa ratkaisussa. Siinä on kysymys kotiseudusta mitä syvimmissä merkityksessä. Onhan nimittäin mahdollista, että joskus parinkymmenen vuoden kuluttua Valkealassa ei asu vakituisesti ketään, vaan entiset asukkaat ovat muuttaneet teollisuuskeskuksiin muualle Suomeen ja Keski-Eurooppaan ja täällä vain käy pistäytymässä metsänkorjausryhmiä.

Voidaan kysyä, ovatko valkealalaiset sanoneet asiassa sanansa ja onko heitä kuultu. Näin ei ole tapahtunut tässä kuten ei useimmissa muissakaan tärkeissä kysymyksissä: eihän valkealalaisilla edes ole ollut tilaisuutta perehtyä asiaan ja saada perusteellista tietoa sen eri puolista. Tässä kuten muissakin asioissa he vain kuuliaisina omaksuvat sen, mitä lehdet ja ns. tietävät piirit asiasta ajattelevat.

Miten voisimme muuttaa tämän näennäisdemokratian, jossa kenttää johdetaan, todelliseksi demokratiaksi, jossa kenttä johtaa? Miten paikalliselle tasolle ja ns. tavallisille kansalaisille voitaisiin saada se vaikutusvalta, joka niille kansanvaltaisessa yhteiskunnassa kuuluu? Ymmärtääkseni tarvitaan ainakin kaksi asiaa.

Ensinnäkin kentälle pitää saada enemmän tietoa, sekä koulusivistyksen muodossa että tiedotusvälineiden avulla. Kansalaisille tulee antaa edellytykset ymmärtää mutkikkaitakin taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä, heillä tulee olla peruskoulutusta ymmärtää asiayhteyksiä ja heillä tulee olla monipuolista tietoa päivän tapahtumista mielipiteenmuodostuksensa pohjaksi. Näitä edellytyksiä ei nykyinen koulutustaso ja nykyinen lehdistömme täytä.

Toiseksi kentälle tulee tarjota nykyistä enemmän vaikutusmahdollisuuksia. Kunnan, seurakunnan ja valtiollisissa vaaleissa äänestäminen ei riitä. Se antaa vain valhekuvan siitä, että suuri kansa kentällä muka ratkaisisi. On toteutettava yritys- ja työpaikkademokratia, on lähdettävä siitä, että jokaisella yksilöllä on ihmisarvonsa ja itsemääräämisoikeutensa ja että yhteiskunnan laitokset kouluja ja työpaikkoja myöten ovat ihmistä varten eikä ihminen niitä varten. Sanalla sanoen kentän tulisi saada päättää omaehtoisesti kaikista mikä sitä itseään koskee, olipa sitten kysymys, erikoistumisesta maanviljelyksen alalla, valtatie rakentamisesta kunnan halki, jostakin pankin haarakonttorista pitäjän perällä jne. Tietysti kaikissa näissä ratkaisuissa on otettava huomioon myös muiden paikkakuntien ja väestöryhmien tai jopa koko yhteiskunnan edut, mutta tärkeää on, että asian kaikkien puolien punnitseminen jätetään paikallisen tason valtaan. Vain tällöin päätöksenteko on demokraattista. Ellei näin menetellä, päätökset sanellaan ylhäältä ja kentän osaksi jää korkeintaan suomalaiskansallinen purnaus herroja vastaan.

Sanoin alussa, että ihmisen välitön elinympäristö eli kotiseutu ei tämän päivän maailmassa ole menettänyt merkitystään yhteiskunnan perusyksikkönä. Tavallaan edellä sanomani kumoaa tämän väitteen. Olenhan osoittanut, kuinka päätöksenteko yhteiskunnassamme on näennäisdemokraattista. Väitteeni paikallisen tason merkityksestä onkin ymmärrettävä eräänlaiseksi huolestuneen kansalaisen vetoamukseksi: ellei yhteiskuntaa ryhdytä määrätietoisesti demokratisoimaan, ei meillä enää tulevaisuudessa ole aihetta kokoontua kotiseutujuhille, koska koko kotiseudun käsite on vaarassa menettää merkityksensä.